

Haurida kyrkogård

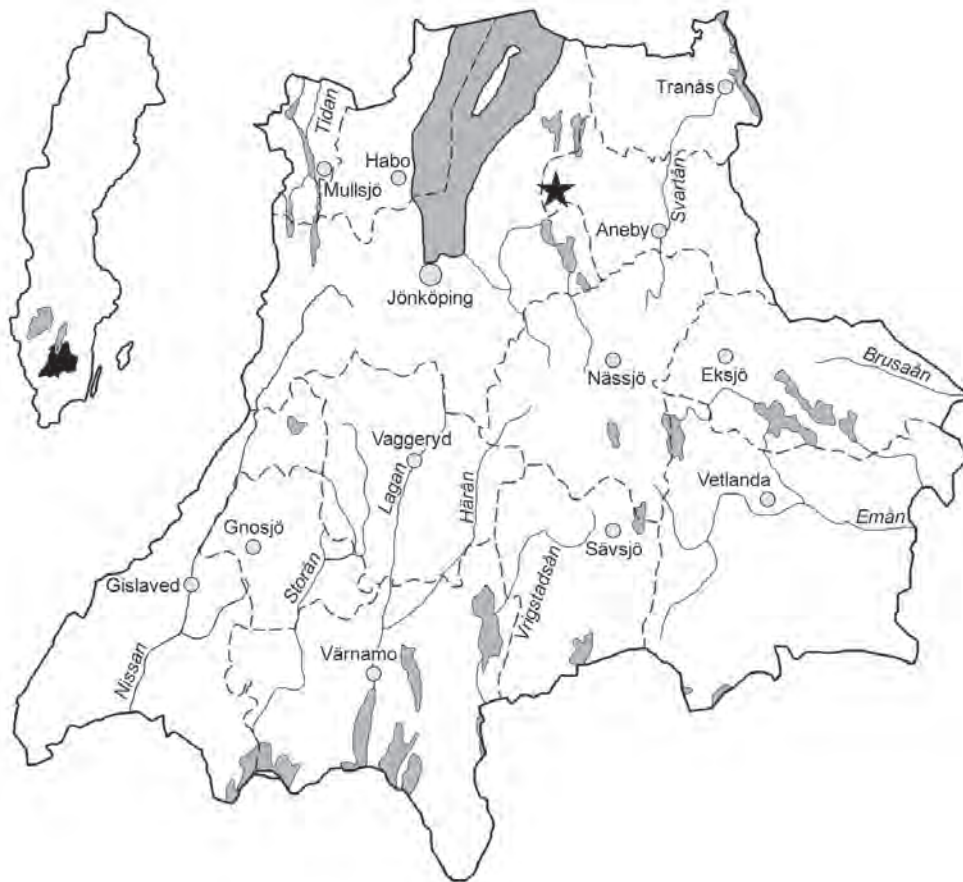
Kulturhistorisk inventering och
förslag till bevarandeplan

*Haurida socken i Aneby kommun,
Jönköpings län, Linköpings stift*

Haurida kyrkogård

Kulturhistorisk inventering och
förslag till bevarandeplan

Rapport och foto: Anders Franzén
Tryck: Arkitektkopia, Jönköping

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping
Tel: 036-30 18 00
E-post: info@jkpglm.se
www.jkpglm.se

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd:
© Lantmäteriet. Ärende nr MS2007/04833.

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2017

Innehåll

Inledning.....	5
Inventeringens uppläggning.....	5
Allmän kyrkogårdshistorik.....	6
Lagstiftning.....	8
Kulturmiljölag (1988:950).....	8
Begravningslag (1990:1144).....	9
Allmänna skötselråd.....	10
Haurida kyrka.....	11
Kyrkogårdens historik.....	11
Beskrivning av kyrkogården i dag.....	13
Beskrivning av kvarter.....	14
Kvarter A.....	14
Kvarter B.....	15
Kvarter C.....	16
Sammanfattande kulturhistorisk karakterisering.....	17
Att tänka på i förvaltning av kyrkogården.....	18
Administrativa uppgifter.....	19
Referenser.....	19
Tryckta källor.....	19
Arkiv.....	19
Urval kulturhistoriskt värdefulla gravar.....	23

Utdrag ur digitala fastighetskartan.

Inledning

På uppdrag av Svenska kyrkan i Aneby har Jönköpings läns museum tagit fram ett förslag till bevarandeplan för Haurida kyrkogård. Fältarbetet har genomförts under sensommaren 2016. Resultatet har diskuterats med uppdragsgivaren och sammanställts under hösten 2016.

Kyrkogårdar utgör en viktig del av landets kulturarv. Deras kulturvärden skyddas av Kulturmiljölagen. Kulturhistoriskt värdefulla gravar skyddas också av Begravningslagen. Det åligger Svenska kyrkan att förvalta detta kulturarv med hänsyn till dess värden. Därför är det angeläget att kartlägga vari värdena består. En viktig del av värdena på kyrkogårdar ligger i äldre gravar och deras utsmyckning.

En bevarandeplan är ett kunskapsunderlag som är tänkt att vara vägledande vid prioriteringar, vård, underhåll och förändringar på kyrkogårdarna. Planen skall även kunna fungera som beslutsunderlag för länsstyrelse och stift vid handläggning av tillstånds- och bidragsärenden.

Aneby pastorat har en långsiktig plan för inventering av pastoratets kyrkogårdar. Under 2016 har även kyrkogården i Vireda och begravningsplatsen i Aneby varit föremål för inventering.

Kyrkorna i pastoratet är inventerade och karaktäriserade 2004 och finns tillgängliga på Bebyggelseregistret via Riksantikvarieämbetets hemsida (<http://www.bebyggelseregistret.raa.se>).

Inventeringens uppläggning

Rapporten omfattar en historik över kyrkogården, beskrivning samt fotografier av de olika kvarteren och deras kulturhistoriskt värdefulla gravar. Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering och fotografering samt en arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gåtts igenom har varit aktuella kyrkoarkiv på Landsarkivet i Vadstena, Länsstyrelsen i Jönköpings läns arkiv, Antikvarisk-topografiska arkivet i Stockholm (kopior hos länsstyrelsen) samt Jönköpings läns museums arkiv. Utöver arkiv har uppgifter hämtats från aktuell litteratur däribland hembygds litteratur. De i rapporten redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som en komplett beskrivning av händelser i kyrkogårdens historia. Pastoratet och läns museet har rätt att fritt bruka fotografierna. För kyrkogården har en sammanfattande kulturhistorisk bedömning gjorts där de kulturhistoriska värdena lyfts fram.

Den kulturhistoriska bedömningen av kyrkogården har gjorts i samarbete med Länsstyrelsen i Jönköpings län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan hela tiden föremål för omvärderingar. Vid bedömningen tas hänsyn till dels varje enskild kyrkogårds egna värden, men också till värden i förhållande till andra kyrkogårdar i stiftet och övriga landet. Den kulturhistoriska bedömningen nämner i de flesta fall inte enskilda gravstenar utan beskriver värden

och karaktärsdrag i stort. Inför planerade förändringar eller större underhållsåtgärder skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen och varje ärende behandlas där från fall till fall.

Rapporten avslutas med själva inventeringen av kulturhistoriskt värdefulla gravplatser, vilken är avsedd att fungera som en bevarandeplan. Dessa redovisas i tabellform med text och fotografier samt på gravkarta. De kulturhistoriskt värdefulla gravarna är kategoriserade i två grupper: *I. Mycket värdefulla* (som skall bevaras på plats) och *II. Värdefulla* (som bör bevaras eller återanvändas på plats eller förvaras på annan del av kyrkogården beroende på vari värdet består).

Fältarbete och rapport har utförts av antikvarie Anders Franzén vid Jönköpings läns museum under 2016. Urvalet av kulturhistoriskt värdefulla gravar har diskuterats med församlingen.

Allmän kyrkogårdshistorik

I stort sett alla våra landsortskyrkogårdar är jämnåriga med den första kyrkan på platsen, i de flesta fall medeltida. Efter flera hundra år av obruten kontinuitet är de också ännu i bruk. Från medeltidens kyrkogårdar finns dock väldigt litet bevarat. De viktigaste förändringarna som kristendomen införde gällande våra begravnings seder är att platsen för begravingarna skulle vara vigd och inhägnad. Den medeltida inhägnaden kunde bestå av en stenmur men vanligare var att den var uppförd av timmer, bogårdsbalken, ibland manshög. Till den typiska bilden av en medeltida inhägnad kyrkogård hör även stigluckan som både hade en symbolisk som praktisk funktion som port till den vigda jorden.

Den medeltida kyrkogården saknade ett tydligt system med gångar och kvarter. Man fortsatte dock den förkristna sedvänjan att gravsätta folk efter deras gårds- eller bytillhörighet, antingen i smala tegar eller i kvartersliknande grupper. Till ovanligheterna hörde att man satte en vård över graven, som istället endast markerades av en jordhög. Om en vård sattes upp var den av trä, undantagsvis av sten eller smide. Det var också vanligt att man använde sig av kyrkogården på ett nyttobetonat sätt, nämligen som betesmark. Det ingick troligen i många klockares löneförmåner att ha sina djur betandes på kyrkogården.

Den medeltida kyrkogårdens utformning levde kvar väldigt länge, och påminde mest om en äng med små gravkullar och enstaka spridda vårdar. I stort sett börjar förnyelsen under tidigt 1800-tal, men ännu vid sekelskiftet 1900 har många landsortskyrkogårdar kvar den typiskt medeltida ängskaraktären. Förnyelsen börjar i städerna, genom att gravsättningar på stadskyrkogårdarna förbjuds av hygieniska skäl. Enligt en kunglig förordning från 1815 måste begravingar innanför stadskärnan upphöra och begravningsplatser – utan andra kyrkobyggnader än t ex gravkapell – anläggas utanför stadsbebyggt område. Vidare skulle staten genom Överintendents-

ämbetet ansvara för att de blev prydligt och hälsosamt anlagda.

Runt om i landet anläggs begravningsplatser precis utanför stads-kärnorna under de första decennierna av 1800-talet. De anläggs med symmetriska gångsystem och kvartersindelningar, trädplanteringar för att förbättra luftkvaliteten och stenmurar med smidesgrindar. I de arkitektoniskt anlagda begravningsplatserna exponerades vissa gravar tydligare än andra. Att begravas utifrån vilken gård eller by man hörde till ersattes nu av så kallade köpegravar och allmänna gravar. Detta var en social indelning där de som ville och hade förmåga att köpa sin gravplats både fick en större sådan för hela sin familj och en bättre placering utmed gångar eller nära entréerna. Köpegravarna anlades med grusbäddar och stenramar och senare även häckomgärdningar. Andra begravningsplatser anlades kostnadsfritt utmed den allmänna linjen där man gravsattes i en kronologisk ordning, tätt intill den som hade begravts före och oberoende om ens man eller hustru eller övrig familj låg på annan plats. Gravvårdarna var oftast mycket små och oansenliga.

Trädkransen introduceras först på städernas begravningsplatser men når under 1800-talets slut även allt fler landsortskyrkogårdar. Då introduceras också de typiska sorgeträden med hängande växtsätt. I början av 1900-talet planläggs även kyrkogårdarna på landsorten i kvarter med symmetriskt lagda gångar, grusbäddar på gravarna och vällippta häckar eller stenramar runt om. Indelningen av kyrkogården mellan köpegravsområde och allmänt område speglar ett socialt uppdelat samhälle. Företeelsen levde kvar till in på mitten av 1900-talet (upphörde officiellt 1964) och ersattes då av kvarter med gravar i långa rader längs med rygghäckar. Samtidigt började man av rationella skäl ta bort stenramar, häckomgärdningar och grusbäddar för att ersätta det med gräsmattor. Den sociala utjämningen av ståndssamhället avspeglas på kyrkogårdarna genom allt mer enhetliga gravvårdar utan titlar, oftast utförda i det liggande formatet 60x80 cm.

Från och med 1980-talet blir gravvårdarna återigen mer individualiserade. Idag ser vi därför en mångfald av olika former på gravstenar med allt från liggande naturstenar till mer fantasifullt utformade vårdar. Den ökade individualiseringen under 1900-talets slut speglas också genom de många olika begravningsformer som idag erbjuds. Förutom kistbegravning och urngravar med personliga vårdar, erbjuds också minneslundar för askor som grävs ner anonymt utan plats för namn men med gemensam plats för blommor, askgravlundar med en ofta konstnärligt utformad gemensam plats för namn och smyckning, kistminneslundar där kistor begravs anonymt och utan plats för namn, samt kistgravlundar där kistor begravs anonymt men där det finns en gemensam plats för namn och utsmyckning.

På 1920-talet började en ny typ av begravningsplats att anläggas, nämligen skogskyrkogården. En av de tidigaste i landet var

Den förindustriella kyrkogården var en ängsmark med endast få vårdar av beständigt material. Här har karaktären blivit bevarad på Ornunga gamla kyrkogård.

En av Sveriges få bevarade kyrkogårdsbalkar finns i Brandstorp.

skogskyrkogården i Skillingaryd från 1922. Dessa präglas av friväxande och naturligt förekommande träd, såsom gran, tall och björk. Endast sällan eller i begränsad omfattning används planterade och kultiverade träd.

Lagstiftning

Kulturvärden på kyrkogårdar skyddas såväl i Kulturmiljölagen som Begravningslagen. Här nedan följer utdrag som har bäring på förvaltningen av kyrkogårdarnas kulturvärden.

Kulturmiljölagen (1988:950)

1 kap. Inledande bestämmelser

1 § Det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda kulturmiljön.

Ansvaret för kulturmiljön delas av alla. Såväl enskilda som myndigheter ska visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön. Den som planerar eller utför ett arbete ska se till att skador på kulturmiljön undviks eller begränsas.

Bestämmelserna i denna lag syftar till att tillförsäkra nuvarande och kommande generationer tillgång till en mångfald av kulturmiljöer. Lag (2013:548).

4 kap. Kyrkliga kulturminnen

1 § Kulturhistoriska värden i kyrkobyggnader, kyrkotomter, kyrkliga inventarier och begravningsplatser är skyddade enligt bestämmelserna i detta kapitel.

Begravningsplatser

11 § I vården av en begravningsplats skall dess betydelse som en del av vår kulturmiljö beaktas. Begravningsplatserna skall vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas eller förvanskas.

12 § Begravningsplatser enligt detta kapitel är sådana områden eller utrymmen som avses i 1 kap. 1 § begravningslagen (1990:1144). Bestämmelserna om begravningsplatser omfattar också sådana byggnader på begravningsplatsen som inte är kyrkobyggnader samt fasta anordningar såsom murar och portaler. Lag (1990:1146).

13 § I fråga om en begravningsplats som anlagts före utgången av år 1939 krävs tillstånd av länsstyrelsen

1. för att utvidga eller på något annat sätt väsentligt ändra begravningsplatsen,
2. för att där uppföra någon ny byggnad eller fast anordning eller

riva eller väsentligt ändra befintlig byggnad eller fast anordning. Länsstyrelsen får ställa de villkor för tillståndet som är skäligen med hänsyn till de förhållanden som föranleder ändringen. Villkoren får avse hur ändringen skall utföras samt den dokumentation som behövs. Lag (1999:304).

Ersättning till Svenska kyrkan

16 § Svenska kyrkan har rätt till viss ersättning av staten för kulturhistoriskt motiverade kostnader i samband med vård och underhåll av de kyrkliga kulturminnena.

Svenska kyrkan beslutar om fördelning av ersättningen mellan stiftet. Stiftet beslutar om fördelning inom sitt område.

Riksantikvarieämbetet skall ges tillfälle att yttra sig över fördelningen i landet. Länsstyrelsen skall ges tillfälle att yttra sig över fördelningen i länet. Lag (1999:304).

Väsentliga förändringar kan innebära till exempel ändring av omgärdning, trädplanteringar, större omplaneringar av gravkvarter, ändringar i gångsystem och dess beläggning, nya belysningsinstallationer.

Begravningslag (1990:1144)

7 kap. Gravrätt

Gravanordningar m.m.

25 § Gravplatsen får förses med gravanordning, om det inte strider mot vad som är avsett att gälla för den del av begravningsplatsen där gravplatsen är belägen.

26 § Gravrättsinnehavaren bestämmer gravanordningens utseende och beskaffenhet. Detsamma gäller gravplatsens utsmyckning och ordnande i övrigt. Upplåtaren får dock besluta de begränsningar i gravrättsinnehavarens bestämmanderätt som är nödvändiga för att tillgodose en god gravkultur.

Gravrättens upphörande

37 § Om en gravanordning har tillfallit upplåtaren och den är av kulturhistoriskt värde eller av något annat skäl bör bevaras för framtiden, ska upplåtaren om möjligt lämna kvar den på gravplatsen.

Om gravanordningen ändå måste föras bort från gravplatsen, ska den åter ställas upp inom begravningsplatsen eller på någon annan lämplig och därtill avsedd plats. Ytterligare föreskrifter om hänsynen till kulturmiljöarbetets intressen finns i kulturmiljölagen (1988:950). Lag (2013:552).

Allmänna skötselråd

Grunden för skötseln av kulturhistoriskt värdefulla gravvårdar är att de inte skadas utan ges en så lång livslängd som möjligt. De förebyggande åtgärderna är väsentliga, det vill säga motverka uppkomsten av skador genom till exempel mekanisk åverkan, påväxt och väder. Vid rengöring och reparation av vårdar av mjukare bergarter (kalk- och sandsten), smide och gjutjärn som är över 100 år gamla bör konservator för sten respektive metall kontaktas för rådgivning eller program.

En vanlig orsak till skador är mekanisk åverkan genom trädgårdsfordon och andra redskap. Varsamhet vid gräsklippning minimerar risken för sprickor och bortfall av material. En annan orsak är nederbörd och påväxt. Liggande hållar och stående vårdar av mjuk bergart som kalk- och sandsten är särskilt känsliga för vådrets makter. På vintern tränger fukt in i sprickor och vidgar dessa och spränger till slut bort stenmaterial. Detta kan på sikt helt radera ut en inskription eller relief. Därför är det viktigt att hålla till exempel hållar rena från löv och grenar. Känsliga vårdar och hållar av hög ålder kan med fördel ges en skyddsklädsel eller täckning under vintern för att motverka frostsprängning.

Vårdar av gjutjärn är en kategori för sig, som kräver kontinuerligt underhåll. Vid ommålning befrias gjutjärnet från rostbeläggning med stålborste. Därefter grundas järnet med mönja och slutstrykes med linoljefärg. Lagningar bör anförtros åt hantverkare eller konservator med erfarenhet av gjutjärnslagningar.

Rostande förankringsjärn är en vanlig orsak till skador. När järnet rostar så sprängs sten sönder. Ett viktigt arbete är utbyte av förankringsjärn mot rostfritt stål.

Rengöring av vårdar kan ha olika syften. Ofta är det rent estetiskt. Som regel bör den på kulturhistoriskt värdefulla vårdar vara motiverad av hänsyn till att påväxt riskerar stenens fortbestånd (kalk- och sandsten) eller för att förbättra förståelsen av objektet (tolkning av inskription eller utsmyckning). Enklare rengöring kan göras med ljummet vatten med liten tillsats av såpa och med mjuka borstar som inte repar. Lämplig tid är vår och höst. Vårdar av hårdare bergarter som granit kan rengöras med högtryckstvätt men endast där inte förgyllning och dekorationer kan skadas. Vårdar med mycket högt kulturhistoriskt värde och påtaglig skadebild (pågående bortfall av stenmaterial eller sprickor) bör rengöras av konservator.

Haurida kyrka

Haurida kyrka är en av Sveriges tiotal bevarade medeltida träkyrkor, troligen uppförd omkring 1200-talets slut eller 1300-talets början. Kyrkan består av ett timrat och spånklätt långhus, med vitputsat kor och sakristia i sten som uppfördes under senare delen av medeltiden. I väster är långhuset förlängt (1500- eller 1600-tal) och senare uppfördes kyrktornet (1664) mot västra gaveln, med liknande konstruktion som en fristående klockstapel.

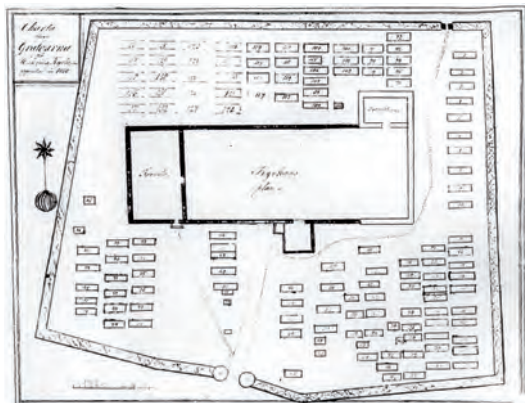
År 1760 höjdes taket över långhuset och innerväggarna kläddes med panel. En omfattande restaurering genomfördes på 1960-talet då kyrkan monterades ner och skadade delar byttes ut innan man monterade upp den igen. Kyrkans nuvarande yttre utseende med rödfärgad spånklädnad, tegeltak etc härrör från denna renovering. Interiören präglas dels av den ovanliga västra läktaren samt långhusets takmålningar från 1760. Kyrkans interiör är i stora delar så som kyrkan såg ut innan takhöjningen på 1700-talet. Kyrkan har intressanta glasmålningar av en enkel modell som i dag är sällsynta.

Kyrkan och en del av kyrkogården 1947.

Kyrkogårdens historik

Kyrkogården i Haurida har ett medeltida ursprung. De första källorna som visar kyrkogårdens utbredning är de äldre lantmäterikartorna, för Haurida kyrkbys del från 1763, 1814 och 1862. Kartorna ger oss en bild av kyrkogårdens utseende, som var i princip oförändrat fram till 1909 års utvidgning. På kartan från 1763 syns bogårdsmuren bäst och kartan från 1763 är också den som bäst återger kyrkan. Detaljeringsgraden i teckningen visar att det inte handlar om en schablonritning. Bland annat antyder 1763 års bild att kyrkan haft ytterligare en utbyggnad med dörr åt söder. Ingången till kyrkogården gick genom en stiglucka vid den västra

Haurida kyrkogård 1850. Aneby pastorat.

delen av södra muren. I laga skifteskartan från 1862 är kyrkan redovisad uppifrån i grundplan.

Kyrkogårdskartan från 1859 ger en mer detaljerad bild av de ca 135 gravarna, en bild som kom att förändras drastiskt i och med utvidgningen av kyrkogården och den utveckling av gravantalet som skedde under 1900-talet. Framför allt försvann nästan samtliga gravar från kyrkogårdens sydvästra del.

Kyrkogårdens ursprungliga utbredning har således legat rätt nära den utsträckning som kyrkogården hade fram till 1909 års utvidgning. På den gamla kyrkogården verkar det vid utvidgningstillfället endast ha funnits två större familjegravar – åtminstone är det bara två utritade på kartan från 1913. Den ena låg strax söder om koret och den andra strax öster om detta – två klassiska områden i korets närhet som traditionellt har hög status. Vid utvidgningen reserverades den norra delen i det nya östra kvarteret längs med muren för nya stora familjegravar, av vilka vi i dag har kvar ca en fjärdedel. Några andra gravar finns inte markerade, vilket kan tolkas som att det stora flertalet av vårdarna då stod utan omgärdning på ängsmark samt huvudsakligen bestod av enkla träkors eller andra mindre vårdar. De torde ha ingått i den så kallade allmänna linjen.

Från 1939 finns en detaljerad karta med de flesta gravar utritade. En stor andel, kanske hälften, hade en omgärdning antingen av sten eller av något häckmaterial. De minsta gravplatserna finns i det sydöstra kvarterets mitt – vilket indikerar att här måste den ”allmänna linjen” ha legat. Allmänna linjen kallas de gravrader där man gratis upplät gravplatser för ensamgravar, placerade i kronologisk ordning och med plats bara för en liten gravsten. Man och hustru och barn hamnade på så sätt skiljda från varandra och detta var det vanligaste sättet att begravas på fram till omkring 1900-talets mitt. Motsatsen finner man i köpegravskvarteren där man mot en kostnad fick en fast och mer framträdande plats på kyrkogården – oftast i anslutning till kyrkans eller kyrkogångens ingångar. På Haurida kyrkogård har de exklusiva köpegravskvarteren legat längs norra muren på östra delen av kyrkogården, samt närmast koret på gamla delen av kyrkogården.

De största förändringar under 1900-talets andra hälft har otvetydigt varit att gruset i flera fall har ersatts av gräs. Detta gäller inte bara på de enskilda gravarna utan även på gångarna. Om uppskattningsvis mer än hälften av gravarna var täckta med grus vid 1900-talets mitt så återstår i dag endast omkring 15 st med grus på hela kyrkogården. En annan förändring som är typisk för kyrkogårdar av i dag är tillkomsten av minneslunden 1995, på kyrkogårdens västra del.

Beskrivning av kyrkogården i dag

Allmän karaktär

Hauridas kyrkogård ligger vid landsvägen mellan Vireda och Svarttorp och med ett gammalt sockencentrum med prästbostad och skola. Kyrkogården breder huvudsakligen ut sig i öst-västlig riktning med kyrkan i dess nordvästra hörn. Kyrkogården inramas av äldre lindar i trädkransen, i övrig gör kyrkogården ett öppet intryck. De flesta gravar ligger i de två östra kvarteren i rader utan rygghäckar. I västra delen finns en nyanlagd minneslund med en diskret plantering i anslutning. Kyrkogårdens murar är enhetliga och kallmurade av slätthuggna granitblock – i muren finns en ingång i söder och en i norr. Kyrkan har två ingångar på södra sidan och mellan dessa och kyrkogårdens södra ingång breder en triangulär grusplan ut sig.

Omgärdning

Haurida kyrkogård omgärdas av en kallmurad stödmur bestående av stora kanthuggna granitblock. Stödmuren är uppvallad med grästäckt jord på insidan. Muren, som är likvärdig längs hela sträckningen, lades 1909 då kyrkogården utvidgades mot öster.

Ingångar

Ingångar till kyrkogården finns i norr och söder, traditionellt har den södra varit kyrkogårdens huvudingång. Grindarna är äldre än kyrkogårdens stenmurar. Grindarna är smidda, utförda i nygotisk stil och har båda inskriptioner som lyder ”G.L 1890 15/8 I.W.K.”

Vegetation

Innanför muren växer en trädkrans som i norr, söder och väster utgörs av jämnstora lindar med inslag av alm. Dessa är jämgamla med muren, planterade enligt kartan från 1913 av trädgårdsmästare A. W. Ohlsson. Längs östra kortsidan är fyra unga rönnar planterade.

Av övrig vegetation märks fyra s.k. sorgeträd. Dessa utgörs av en hängalm nordost om södra ingången och en rad med tre sorgeträd som markerar kyrkogårdens tidigare östliga begränsning, invid koret.

Gångsystem

Gångsystemet är enkelt och till stora delar intakt. Från huvudingången i söder går en gång till kyrkans båda ingångar på södra långsidan, gången vidgar sig och bildar en grustäckt trekantig plan. Denna plan var under 1800-talet grästäckt och utgjorde då ett eget gravkvarter. Grusgången fortsätter runt kyrkan.

Den norra gången längs med kyrkogårdsmuren har delvis lagts igen och är nu beväxt med gräs, likaså den södra gången som delar av den östra kyrkogårdsutvidgningen från den gamla. Samtliga gångar är belagda med grus.

Den södra entrén med smidesgrindar.

Ett av de fyra sorgeträden på kyrkogården.

Kyrkogårdens norra entré.

Gravvårdstyper

Som på flera andra kyrkogårdar finns det på Hauridas kyrkogård en stor variation av gravvårdar, både vad gäller ålder och utförande. Gravvårdar från olika epoker och olika utförande står relativt uppblandade med varandra över hela kyrkogården.

Kvarter A präglas dels av ett antal högresta vårdar i polerad diabas, samt en del som fortfarande har både grusbädd och gravramar bevarade. Framförallt gäller detta de som ligger utmed norra kyrkogårdsmuren på linje och med grusgång framför sig, men även i kvarteret. Dessa är uppblandade med liggande äldre och mindre stenhällar samt yngre stående med låga och breda proportioner.

Kvarter B är mer enhetligt med en följd av moderna vårdar från 1930-talet och framåt. I detta kvarter finns även ett intressant undantag i form av en vård från 1916 med två emaljerade foton. Speciellt med denna är även att såväl grusbädd som stenram har bevarats. Enstaka andra gravvårdar är så enkla att de kan ha ingått i allmänna linjen.

Överlag är gravvårdarna på Haurida kyrkogård enkla och anspråkslösa, vilket väl också speglar samhället och dess förutsättningar under såväl 1800- som 1900-talen.

Beskrivning av kvarter

Kvarter A

Allmän karaktär

Kvarter A utgör den norra delen av den östra utvidgningen från 1910. Endast en gravrad närmast koret har tidigare hört till den gamla kyrkogården. Kvarteret har en långsträckt utbredning och avgränsas i söder, väster och delvis i norr av grusgångar. Kvarteret är relativt blandat, men har generellt sett fler äldre och större gravvårdar än övriga kvarter. Vid nyanläggningen 1910 avsattes en rad med enhetligt stora gravplatser med grusbäddar och omgärdningar längs med norra muren. Den västra delen av denna rad finns ännu kvar i dag. Övriga gravrader går tvärs denna gravrad, nord-sydligt orienterade med stenar vända mot öster och väster.

Gravvårdstyper

Kvarteret uppfördes 1910 men en del äldre gravar finns ändå. Dessa står längs grusgången närmast koret och är antingen delar från den gamla kyrkogården, eller sekundärt placerade här. Typiskt för kvarteret är den stora blandningen av gravvårdar som utgör en jämnt spridd fördelning av vårdar från 1900-talets början fram till i dag. Ändå är det de äldre högresta vårdarna som utmärker kvarteret. De flesta har haft grusbäddar som nu har lagts igen och såtts över med gräs, varför intrycket i dag blir ganska öppet med stora gräsytor.

Kvarterets äldsta vård är från 1865 men står troligen på en sekundär plats, närmast koret. Tre höga obelisker märks som är utförda i polerad diabas, samt sammanlagt sju stycken grusgravar. Titlar förekommer på ett flertal vårdar, av vilka märks postmästare, smidesmästare, järnvägstjänsteman samt de vanligt förekommande hemmansägare och nämndeman.

Kulturhistorisk bedömning och karaktär

Kvarteret har en stor spridning vad gäller olika typer av gravvårdar från 1900-talets början fram till idag. Kvarteret speglar 1900-talet på ett typiskt sätt, där nya vårdar har blandats med äldre. Det kulturhistoriska värdet är främst förknippat med enskilda vårdar, speciellt de fåtal kvarvarande äldre vårdarna av högrest karaktär, med bevarade gravramar och grusbäddar. Dessa är de sista att representera den typiska miljön vid 1900-talets början och första hälft.

Att detta område fick en sådan status visar även på en förskjutning av vilken ingång till kyrkogården, som varit mest använd, då dessa gravar oftast placerades nära de ingångar där man passerade. Det kulturhistoriska värdet är även bundet till vårdar med titlar, gårds- och ortnamn. Vid förnyelse och uppsättande av nya gravvårdar bör detta inte ske på bekostnad av dessa äldre vårdar utan i bör i första hand ske på andra delar av kyrkogården, i andra hand att man avlägsnar yngre gravvårdar. Nya gravvårdar kan gärna ha ett samtida utseende, då detta är i linje med kvarterets egen karaktär av att vara en exposé över olika typer av gravvårdar från olika tider.

Kvarter B

Allmän karaktär

Kvarter B ligger sydöst om kyrkan med en långsträckt utformning. Gravkvarteret avgränsas mot söder och öster av kyrkogårdsmuren och i norr och väster inramas kvarteret av grusgångar. Gravarna är förlagda i rader med nord-sydlig orientering. Majoriteten av gravarna härrör från 1930-talet och framåt, några få exempel på äldre gravar finns vilka daterar sig kring 1900-talets början.

Gravvårdarna präglas främst av låga och breda stenar, avvikande är de äldre gravvårdarna med högresta proportioner.

Gravvårdstyper

Kvarteret har en tämligen enhetlig karaktär med låga och breda vårdar av granit. Dessa präglas av ett minimum av dekorationer. Avvikande stenar är dels mindre stenar med liggande placering samt en obeliskformad sten som utgör en av kvarterets äldsta gravvårdar. I kvarteret finns även ett exempel på en grav med fotografier av de avlidna infällda i stenen.

De äldsta gravarna härrör från 1890-talet och hör till den äldre delen av kyrkogården. Ett antal av gravarna har bevarade grusramar

Översikt över kvarter B.

och titlar förekommer vid ett fåtal gravvårdar. Titlar som nämns är pastor, överläkare, hemmansägare, handlande, kantor och folkskolelärare. Denna förekomst av titlar är spridda över kvarterets hela tidslinje.

Kulturhistorisk bedömning och karaktär

Gravkvarteret har en öppen karaktär med olika varianter av låga och breda gravvårdar. Ursprungligen har det funnits fler gravar med grusbäddar som med tiden såtts igen med gräs, samt en gång som skiljde den nya delen från den gamla. Åldersmässigt berättar gravvårdarna om en kontinuerlig förnyelse där endast få äldre vårdar bevarats, vilket bidragit till att kvarteret i dag uppvisar ett sammanhållet uttryck präglad av efterkrigstidens ideal. Gravur med grusbäddar, ramar och en mer högre utformning är viktiga för upplevelsen av kvarteret. Dessa representerar även några av kyrkogårdens äldsta gravvårdar och har ett betydande värde för att förstå hur kyrkogården tidigare har sett ut.

Kvarter C

Allmän karaktär

Kvarteret är det minsta på kyrkogården och är egentligen bara av en rest av det norra kvarteret som har varit större tidigare. Kvarteret är gles belagt och utgörs till största delen av en öppen gräsmatta. Kvarteret ligger norr om i skuggan av kyrkan vilket i äldre folktrö varit ett ofördelaktigt ställe att begravas på. Som en följd av detta är oftast ytorna här små och innehåller sällan några gravar. Under 1800-talet försökte man bli kvitt med liknande föreställningar, genom att bland annat prästerna själva välde att begravas här. Kvarteret är troligen en del av den mest ursprungliga kyrkogården, och innehåller i dag endast åtta gravar.

Gravvårdstyper

Kvarteret innehåller endast åtta gravar, varav sex stycken är knutna till gården Åsen och med undantag för en vård bildar en långsträckt familjegrav med grusbädd. Sistnämnda har homogent utformade låga vårdar i svart granit från efterkrigstiden.

Kulturhistorisk bedömning och karaktär

Kvarteret är något otypiskt och speciellt genom att det dels har så få gravar, dels genom att det även är så litet och avskilt från den övriga kyrkogården. Familjegraven med fem gravvårdar över medlemmar av familjen Johansson vid en gemensam grusbädd är ovanlig och elegant med sin stora grusyta. Befintliga gravvårdar i kvarteret bör bevaras på plats för att visa att även den norra delen har använts. Vill man lägga nya gravar i kvarteret bör de äldre finnas kvar som förankring till historien.

Kyrkogårdens minneslund som tillkom omkring 1995.

Sammanfattande kulturhistorisk karakterisering

Haurida kyrkogård har en lång historia som är jämngammal med kyrkan, uppförd omkring 1200-talets slut. Från 1800-talets mitt vet vi relativt väl hur kyrkogården har förändrats och utvidgats vilket är värdefullt för kunskapen om kyrkogårdens historia. På kyrkogården har folk begravts under lång tid och en vandring längs med gravraderna berättar om skiftande synsätt när det gäller begravningstraditioner, synen på döden, olika önskemål om hur människor önskat bli ihågkomna osv. Enstaka gravvårdar vittnar om skiftande ideal och många gånger om hantverksskicklighet. Kyrkogården rymmer information om personer som levtt och dött, om yrken som försvunnit, om namn på gårdar och orter som kanske inte längre finns kvar. Ibland förekommer även psalm- och bibelreferenser. Vårdar med dessa uppgifter innehåller kulturhistoriska värden genom det de berättar om Haurida sockens historia.

Haurida kyrkogård är en av samfällighetens minsta kyrkogårdar. Den präglas huvudsakligen av 1900-talets förändringar och ger därmed en representativ bild av hur många kyrkogårdar under 1900-talet har utvecklats. Gränserna mellan kyrkogårdens äldre och yngre delar är i dag mer eller mindre utsuddade, den utvidgning som ägde rum 1910 har i dag istället blivit en naturlig del av den övriga kyrkogården. Kyrkogården är enhetlig, även om blandningen av olika gravvårdar är stor i samtliga kvarter. Utmärkande delar på kyrkogården är raden av grusgravar längs med kyrkogårdsmuren öster om norra ingången, den stora andelen högresta och påkostade gravvårdar i det norra kvarteret (A), att det södra kvarteret karaktäriseras av flera enklare och moderna gravvårdar, samt kvarter C norr om kyrkan som präglas av få gravar enligt traditionell folketro om rädsla för att begravas norr om kyrkan.

På kyrkogården förekommer relativt få titlar – vilket i sig berättar en del om Hauridas sociala och yrkesmässiga sammansättning. Oftast var det bara de mer bemedlade och de med högstatusyrken, som valde att sätta titlar på stenen.

Kyrkogården omges av en stenmur som är jämnårig med kyrkogårdsutvidgningen från 1910, och har en enhetlig utformning över hela kyrkogården. Av vegetationen är trädkransen av lind samt de fyra sorgeträden direkt öster om koret de kulturhistoriskt mest värdefulla. Sorgeträden markerar den gamla kyrkogårdsmuren i öster före utvidgningen, vilken troligen var mer eller mindre ursprunglig.

Många av de enstaka gravvårdarna förmedlar kulturhistoria. Det kan gälla personhistoriska värden, lokalhistoriska, socialhistoriska, stil- och konsthistoriska värden etc. Endast ett fåtal grusgravar är i dag bevarade varför just den variation som ännu finns kvar mellan olika gravvårdar blir desto viktigare att värna. Gångarnas beläggning med grus kan anses som självklar på en lantkyrkogård, men betydelsen av grusets närvaro här blir än viktigare då den i stort har förlorat sin plats på gravplatserna.

Grusgravarna på den norra delen är av särskilt kulturhistoriskt intresse.

På en kyrkogård är det naturligt att gravvårdar ändras och gravrätter återgår och får ny ägare. Det är dock viktigt att man i den långsiktiga förvaltningen är uppmärksam på att bevara de olika delarnas karaktär och gravvårdar från alla tider.

Att tänka på i förvaltning av kyrkogården:

- Haurida kyrkogård präglas av 1900-talets utvidgning och en blandning av äldre och yngre gravvårdar. Kyrkogårdens främsta kulturhistoriska värde ligger i denna enhetliga blandning, samt i enskilda framträdande gravvårdar.
- Enstaka gravvårdar berättar om bygdens historia genom titlar, gårds- och ortnamn samt genom den person- och lokalhistoria som är förknippad med personerna som ligger begravda där.

Administrativa uppgifter

Jönköpings läns museums dnr: 58/2015
Beställare: ..... Aneby Pastorat
Rapportansvarig: ..... Anders Franzén
Län: ..... Jönköpings län
Kommun: ..... Aneby kommun
Socken: ..... Haurida socken
Fastighetsbeteckning: ..... Haurida 3:1

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.

Referenser

Tryckta källor och litteratur

Haas, Jonas, 2006. *Kulturhistorisk karakterisering och bedömning. Haurida kyrkogård. Haurida socken i Aneby kommun. Jönköpings län, Linköpings stift.* Jönköpings läns museum, Byggnadsvårdsrapport 2006:65

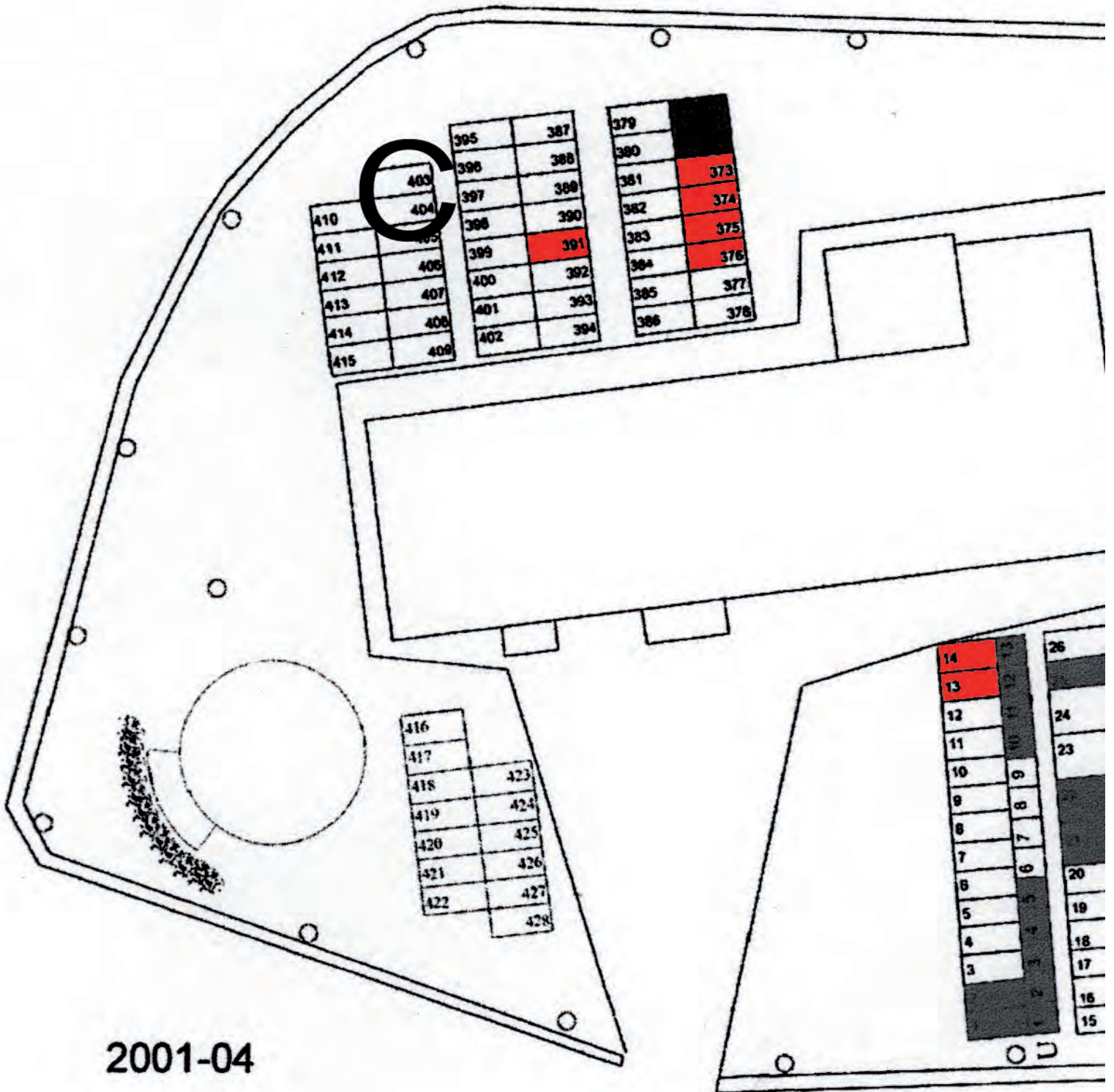
Arkiv

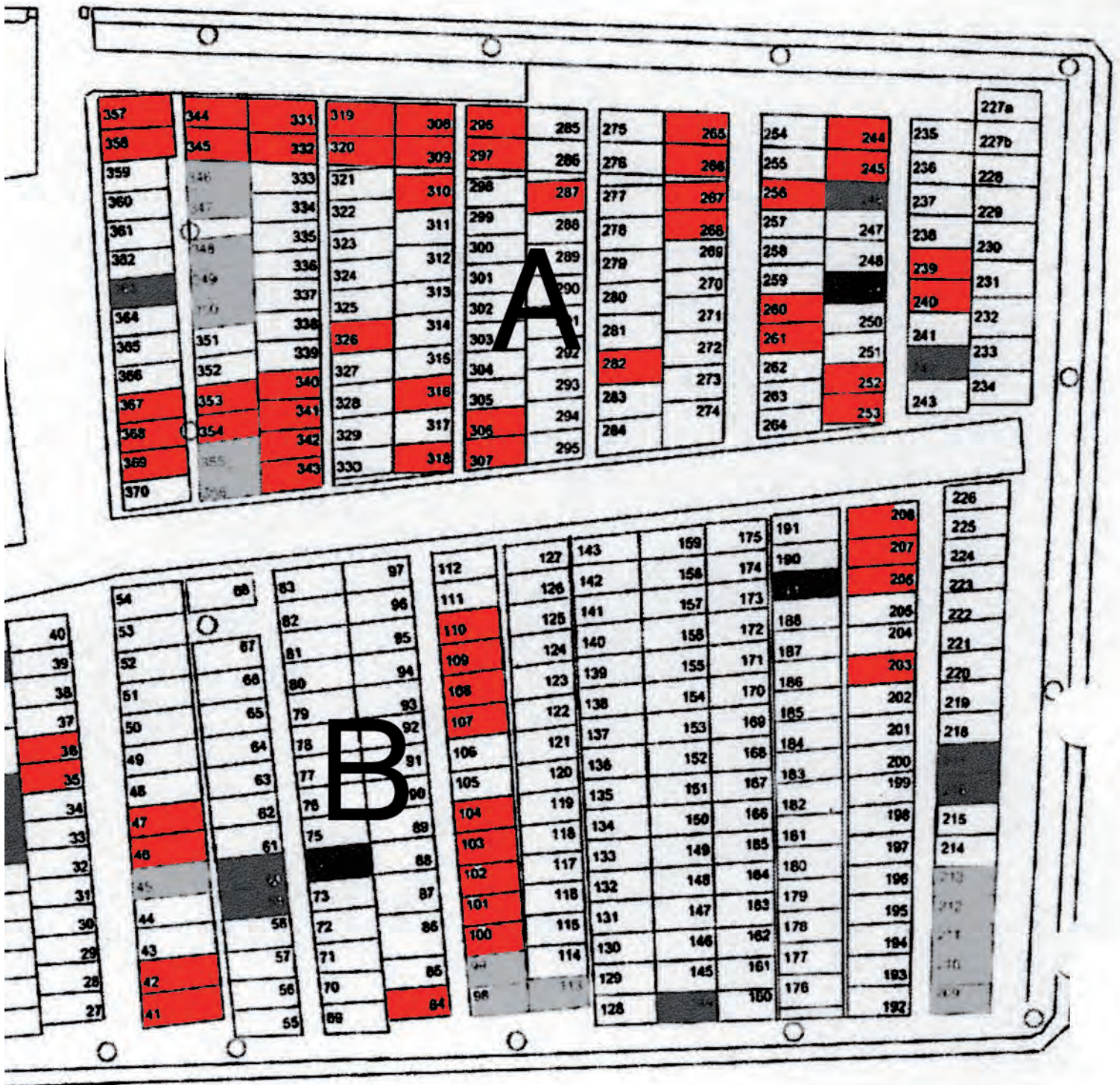
Jönköpings läns museum, topografiska arkivet
Aneby pastorat, kartotek och längder över begravda.

Gravkarta

Urval kulturhistoriskt värdefulla gravar

Samtliga gravplatser med gravvårdar m.m. som bedömts tillhöra klass 1 eller 2 är rödmarkerade.

Klass 1

Avser gravplatser av mycket högt kulturhistoriskt värde, vilka skall bevaras utan förändringar. Värdet kan bestå av olika delar. Det kan vara personhistoriskt, konsthistoriskt, socialhistoriskt, teknikhistoriskt, lokalhistoriskt för att nämna några perspektiv. Ålder, representativitet, unicitet, miljöskapande verkan och kvalitet är förstärkande faktorer.

Klass 2

Gravplatser av högt kulturhistoriskt värde. Gravarna i denna grupp har antingen ett miljöskapande värde genom sin form och/eller material eller har ett värde knutet till personhistoria eller titel som berättar något om samhället under gången tid. Dessa gravar bör bevaras utan förändring, men det kan vara acceptabelt att återanvända en vård för att bibehålla en karaktär på en del av kyrkogården, eller flytta vården till en museal uppställning om det är personhistoria eller titel som är det intressanta.

Urval kulturhistoriskt värdefulla gravar

Kvarter A

Gravn.	Beskrivning/år	Inskription	Antikvarisk bedömning/urval	Fotografi
239-240	Stående, ålderdomlig vård.	J. A. Svensson *28/10 1841 +3/3 1916 hans maka Matilda *12/4 1854 +19/4 1935 Gustaf Albert * 8/6 1892 + ¼ 1915 ?-erva	Klass 1	
244-245	Stående sten med bibelreferens samt tvillingsten, se 245.	Sven August Andersson *23/8 1850 +5/1 1917 Gud skall avtorka alla tårar af deras ögon... (Joh. upp 21:4)	Klass 1	
244-245	Stående sten med bibelreferens samt tvillingsten, se 244.	Anna Kristina Andersson *25/12 1849 +2/12 1928 Jag vet att min förlössare lever och Han skall på sistone uppväcka mig av jord	Klass 1	

252-253	Liggande vård med titel.	Järnvägstjänsteman Gustaf Fritz *1878 +1944 hans maka Agda *1883 +1976	Klass 2	
256	Liten stående ålderdomlig vård med bibelreferens och hemvist.	O.W. Johansson Fr Fifleryd *19/9 1874 +21/1 1919 Eb. 4:9	Klass 1	
260-261	Stående ålderdomlig vård med titel, psalmreferens och hemvist.	Hemmansägaren Carl Johan Sten Fr. Gåremålen *15/10 1843 +8/1 1918 och hans maka Ida Josefina Sten *20/6 1860 +14/5 1920 Lilly Sundberg *5/7 1916 +6/9 2007 Förbundet No 703	Klass 1	
265-266	Liggande vård med titel, hemvist och bibelcitat.	Lantbrukaren Sven Petter Karlsson *1870 +1941 Hans maka Matilda *1874 +1956 Åsen Gud vare tack, som giver oss segern genom vår Herre Jesus Kristus.	Klass 1	
267-268	Liggande vård med titel, hemvist och bibelcitat	F.d. Hemmansägaren Karl Johan Andersson *1857 +1925 och hans maka Amanda Josephsson *1865 +1920 Fr. Kråketorp Återseendet står kvar	Klass 2	

282	Äldre, anspråkslös vård med hemvist.	Otto Johansson *1865 +1923 Sonen Georg *1914 +1964 Norrgården	Klass 2	
287	Äldre, anspråkslös kvinnovård. Omkullvält.	Ester Elisabet Fransson *1884 +1926 Fågelkärr 2 Tim 2:29	Klass 2	
296-297	Äldre vård med titel, hemvist, bibelreferens, gravram och grus. Omkullvält.	Lantbrukaren Aug. Nilsson *1855 +1928 Hilda Josefina 1858-1947 Fiflaryd Joh. 17:24 Hanna Josefina Emilia 1893-1934	Klass 1	
306-307	Liggande, påkostad vård med anknytning till församlingen. Titel och hemvist.	Kyrkovärden Simon Lövinger *1893 +1965 Eva Lövinger *1899 +1979 Löfviken	Klass 1	
308-309	Mer sentida vård med hemvist, bibelreferens, gravram och grus.	Edvard Pettersson *28/1 1885 +24/9 1973 Olivia Pettersson *2/4 1891 +18/3 1941 Sandvik Allt av nåd	Klass 1	

310	Ovanligt korsformad kvinnovård med titel och bibelreferens. Omkullvävt.	Fröken Elise Alfelt *1856 +1945 Ps 380, 138 Joh. 3:16	Klass 1	
316	Liggande vård med titel och hemvist.	Nämndemannen Carl Johan Carlsson *8-10 1858 +25-5 1944 hans maka Charlotta Född Svensson *19-10 1860 +6-11 1930 Löfviken	Klass 2	
318-318b	Stående, ålderdomlig vård med hemvist och bibelreferens.	Johan Svensson *25/8 1827 +8/2 1907 hans maka Lovisa *26/12 1831 +15/11 1914 Fr. Löfviken Joh. Ev. 11:25-26 Dottern Edla Svensson *17/11 1863 +24/2 1919	Klass 1	
319-320	Stående vård med titel, hemvist, gravram och grus.	Smedmästaren C. M. Sandberg *1866 +1955 hans maka Kristina *1867 +1931 Skogslund	Klass 1	

326	Stående, ålderdomlig vård. Enligt arkiv: Vilhelmina Svensson 1835-1872, Karl Peter Svensson 1830-1915, Agda Kristina Karlsdotter 1871-1918, Lovisa Svensson 1854-1918, Aron Karlsson 1951, Almaq Karlsson 1878-1953.	K.P. Svensson (Till stor del oläslig p g a biologisk påväxt) Bland annat: +1915 Fifleryd	Klass 2	
331-332	Odaterad vård med gravram och grus. Enligt arkiv: Maria Matilda Gustafsson 1850-1925, August Alfred Gustafsson 1852-1937, Selma Elisabeth Gustafsson 1893-1966, Ernst Simon Gustafsson 1883-1967.	Aug. Gustafssons Familjegrav Södergården	Klass 1	
340-341	Odaterad vård med gravram och grus. Sekundär sten. Enligt arkiv: Oskar Davidsson 1863-1936, Emma Augusta Davidsson 1861-1939, Carin Maria Larsen 1893-1973.	Oskar Davidssons Familjegrav Skinnarebo	Klass 1	
342-343	Liggande vård med hemvist, gravram och grus.	Johan Gustafsson *1859 +1944 August Gustafsson *1868 +1935 Frostop	Klass 1	
344-345	Vård med gravram och grus i sammanhang.	Philip Wännerstam *1913 +1998 makan Ruth *1923 +1916 Baksida: Emil Wännerstam *1872 +1953 hans maka Ida *1879 +1964 Haurida Norrgård	Klass 1	

353-354	Ålderdomlig och anspråkslös barngrav med ovanlig vård. Upptill finns en järnten, som någon dekoration kan ha varit först vid. Sten med dekorhuggning står framför. Omfattande biologisk påväxt.	Lave *&+ 30/3 1870 Ida *7/3 1873 +3/5 1874 Dem hörer himmelriket till	Klass 1	
357-358	Vård med titel, hemvist, gravram och grus.	Hemmansägaren G.W. Andersson *1861 +1928 hans maka Hilda *1857 +1933 Nannarp	Klass 1	
367-369	Särdeles gammal anspråkslös vård med titel och bibelcitat. Troligen på sekundär plats och kan ha ingått i allmänna linjen ursprungligen. Enligt arkiv: Carl Reinhold Ferdinand 1863-1939, Oda Beda Lovisa 1888-1949.	Fru Ida Hägerström f. Embring *1833 +1865 Tron på ljuset : att man blifva ljusets barn	Klass 1	

Kvarter B

Gravn.	Beskrivning/år	Inskription	Antikvarisk bedömning/urval	Fotografi
13	Anspråkslös vård, som kan vara från tidigt 1900-tal. Enligt arkiv: Sven Larsson *27/3 1809 +11/10 1895.	Oläslig text på grund av biologisk påväxt.	Klass 2	

14	Det mesta oläsligt på grund av biologisk påväxt. Enligt arkiv: Maja Stina f. Pettersdotter *30/3 1823 +5/12 1903.	Hustrun Maja Stina Larsson ...+1904	Klass 2	
35-36	Liggande vård med hemvist, gravram och grus.	Aug. Gustafsson Familjegrav Frännarp August Jenny *1869 +1955 *1874 +1954 Älskad – saknad	Klass 1	
41-42	Familjegrav med sekundär sten. Vård med titel, anknytning till församlingen, gravram och grus. Stenar omkullvälta. Enligt arkiv: Karl Johan 1858-1933, Hilda Josefina 1858-1933.	K.J. Hellgrens Familjegrav samt Kantorn och Folkskolläraren Georg E. Hellgren *11/8 1882 +30/7 1946	Klass 1	
46-47	Liggande vård med hemvist, gravram och grus.	Anders Danielsson *1857 +1951 Johanna Danielsson *1858 +1938 Frostop	Klass 1	
84-84B	Lite yngre vård med hemvist, gravram och grus.	J.A. Isaksson *1859 +1947 hans maka Ida *1862 +1948 Frännarp	Klass 1	

100	Stående, ålderdomlig vård med titel samt anknötning till församlingen. Weber var Hauridas förste skollärare.	Organisten m.m. C. J. Weber *31/1 1813 + 29/11 1892 hans maka Anna *10/8 1826 +2/7 1920	Klass 1	
102-104	Sekundärt skapad dubbelgrav med hemvist, bibelreferens, gravram och grus.	Oskar Gustavsson Harshult *1853 +1939 hans maka Ida *1864 +1906 Samt Hildur Gustavsson Harshult *19/8 1879 +16/1 1942 2 kor. 5:1	Klass 1	
107	Ålderdomlig. Anspråkslös vård. Troligen från allmänna linjen, jämför gav 208.	Emil Lönn *1868 +1907	Klass 2	
108	Stående vård med titel, hemvist och bibelcitat.	Här vilar Hemmansägaren Oskar Adolfsson *19/10 1861 +10/10 1932 Hans hustru Matilda Albertina *31/1 1861 +5/5 1907 Fr. St. Galthult Matt. 5:9	Klass 2	

109-110	Tvillinggrav med två stående stenar, vars text är i låg relief och därför svårläst. Båda vårdarna är försedda med var sitt fotografi präglat på en porslinoval. Graven omfattar en gravram med grus. Enligt arkiv: Lars Larsson 15/7 1832 - 9/5 1910, Hedda Larsson 21/5 1837 - 21/5 1907.	Lars Larsson Fr. Löfvingstorp (oläsligt) Samt Hedda Larsson (oläsligt)	Klass 1	
203	Anspråkslös vård med hemvist. Troligen ut allmänna linjen. Aneby kommun är gravrättsinnehavare vilket tyder på att personen haft anknytning till denna.	Carl Jönsson *1842 +1934 Åsen	Klass 2	
206-207	Liggande vård med hemvist, gravram och grus.	Gustaf Carlsson *1867 +1856 Edit Carlsson *1874 +1939 Åsen	Klass 1	
208	Anspråkslös vård. Troligen från allmänna linjen, jämför grav 107.	Matilda Lönn *1872 +1939	Klass 2	

Kvarter C

Gravnr.	Beskrivning/år	Inskription	Antikvarisk bedömning/urval	Fotografi
372-376	Familjegrav med fem vårdar, varav fyra snarlika. Ensamliggande grav med gravram och grus.	<p>Alfred Johansson *1853 +1946 Mathilda Johansson *1859 +1902 Åsen</p> <p>Samt Axel Johansson *25.10.1898 +11.3.1995 Åsen</p> <p>Samt August Johansson *18.4.1892 +17.5.1957 Åsen</p> <p>Samt Ejnar Johansson *9/7 1900 9/6 1961 Åsen</p> <p>Samt Karl Johansson *10.1.1895 +27.10.1971 Åsen</p>	Klass 1	
391	Ålderdomlig, anspråklös stående vård. Enligt arkiv: Frans August Hagman 7/8 1834 - 22/5 1915, Kristina Hagman 28/7 1828 - 12/2 1900.	Oläsligt på grund av biologisk påväxt.	Klass 1	

År 2016–17 genomfördes en kulturhistorisk inventering av alla gravar på Haurida kyrkogård. Föreliggande rapport presenterar inventeringen och ger ett förslag till bevarandeplan.

